

Utvärdering lokal miljö- och klimathandlingsplan 2020- 2023 för Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltning

Inledning

I enlighet med Stockholms stads miljöprogram 2020-2023 har samtliga nämnder och bolag inom stadens organisation arbetat utifrån en lokal miljö- och klimathandlingsplan (MKHP). Detta dokument är en utvärdering av Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltnings MKHP för perioden 2020-2023, handlingsplanen förankrar sig i stadens 7 övergripande miljömål samt de 16 underliggande delmålen.

De övergripande målen är

- Ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040
- En fossilfri organisation 2030
- Ett klimatanpassat Stockholm
- Ett resurssmart Stockholm
- Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem
- Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö
- Ett giftfritt Stockholm

Stadsdelsförvaltningen har under perioden arbeta mot målen genom av förvaltningen bestämda aktiviteter till respektive mål. Bland annat har förvaltningen genomfört energieffektiviseringsåtgärder, minskat klimatpåverkan från livsmedel, ökat återvinningsgraden och genomförande av diverse förstärkningsåtgärder i parker och naturmark för ökad biologisk mångfald. Aktiviteterna har under perioden förankrats i verksamhetsplaneringen.

Innehållsförteckning

Inledning	2
Genomförande och uppföljning	4
Läsanvisningar	4
1. Ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040	5
1.1 Minskade växthusgasutsläpp	5
Analys.....	6
1.2 Minskad klimatpåverkan från konsumtion	6
Analys.....	6
2. En fossilfri organisation 2030	8
2.1 Minskade växthusgasutsläpp	8
Analys.....	8
2.2 Effektiv energianvändning	8
Analys.....	9
3. Ett klimatanpassat Stockholm	9
3.1 Stärkt förmåga att hantera effekter av skyfall	10
Analys.....	10
3.2 Stärkt förmåga att hantera effekter av värmebölja	10
Analys.....	11
4. Ett resurssmart Stockholm	11
4.1 Minskad resursanvändning och klokare konsumtion	11
Analys.....	12
4.2 Ökad recirkulation av materiella resurser	12
Analys.....	13
4.3 En ökad resurseffektivitet i samband med byggprocessen	13
Analys.....	13
5. Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem	14
5.1 Upprätthållna funktioner och samband för biologisk mångfald i stadens blå och gröna infrastruktur	14
Analys.....	15
5.2 Ökat genomförande av förstärkningsåtgärder, ekologisk kompensation och naturvårdsskötsel	16
Analys.....	16

5.3 Ökad andel livsmedel och varor i stadens inköp som gynnar biologisk mångfald	17
Analys.....	17
5.4 Förbättrad vattenkvalitet i stadens sjöar, vattendrag och kustvatten	17
Analys.....	17
6. Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö	18
Analys.....	19
6.2 Minskat omgivningsbuller	19
7. Ett giftfritt Stockholm	19
7.1 Minskade nivåer av skadliga ämnen i varor och kemiska produkter	19
Analys.....	20

Genomförande och uppföljning

Alla medarbetare och chefer har haft ett ansvar för den lokala miljö- och klimathandlingsplanens genomförande. Till stöd har förvaltningens miljösamordnare funnits som också haft ett övergripande ansvar för arbetet med handlingsplanen. Förvaltningens MKHP innehåller aktiviteter och indikatorer som är förankrade i stadens övergripande miljömål men som också är utformade för att fungera i stadsdelsförvaltningens verksamheter. Några aktiviteter har genomförts löpande under

perioden medan andra endast har gjorts under ett år. Genom den årliga verksamhetsplaneringen har det bestämts vilka aktiviteter som ska genomföras under vilket verksamhetsår och hur rapporterings- och genomförandeansvaret har fördelats.

Läsanvisningar

Handlingsplanen går igenom samtliga av stadens 7 prioriterade miljömål med totalt 16 underliggande delmål. Varje mål beskrivs övergripande följt av en punktlista med vad detta har inneburit konkret för stadsdelsförvaltningens verksamheter och det förväntade resultatet. Vidare presenteras aktiviteter till varje mål. Aktiviteter och indikatorer som bestämts av kommunfullmäktige under perioden redovisas inte i handlingsplanen. Flera aktiviteter går att applicera på flera mål, i de flesta fall kommer en aktivitet endast att ligga under ett mål. Om den finns under flera mål markeras den med en fotnot där detta förtydligas.

Utvärdering av arbetet med handlingsplanen görs utifrån respektive mål och tillhörande aktiviteter under rubriken Analys.

1. Ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040

Stockholm ska år 2040 vara fossilfritt och klimatpositivt – inga nettoutsläpp från växthusgaser ska genereras från energi, transport, uppvärmning eller gas. Utsläpp skapade globalt på grund av konsumtion ska ha minskat kraftigt. För att staden också ska kunna bli klimatpositiv – de vill säga att samla in mer växthusgaser än vi släpper ut – krävs också ny teknik och nya affärsmodeller. Klimat(netto)positivt innebär att staden ska satsa på avancerad teknik som fångar in koldioxid från luften - minusutsläpp helt enkelt. Stockholm ansluter sig till arbetet enligt Parisavtalet och EU:s klimatarbete. Stockholms stads målsättning om att vara klimatpositivt år 2040 är mer ambitiöst än Sveriges övergripande mål om klimatneutralitet år 2045.

1.1 Minskade växthusgasutsläpp

Stadens utsläpp per person ska inte överskriva 1,5 ton år 2023. Dagens nivå är 2,0 ton per person. Detta gäller utsläpp från el, uppvärmning, gas och transport (inkl. flyg, spår- och sjötrafik) inom stadens geografiska gräns. Resor gjorda utanför kommungränsen eller konsumtionsbaserade utsläpp skapade utanför Stockholms geografiska gräns ingår inte.

Förväntat resultat

- Stadsdelsförvaltningens fordonsflotta är fossilfri och energisnål
- Lokala resor görs i första hand till fots, med kollektivtrafik eller cykel/elcykel.
- Inga flygresor görs i tjänsten av anställda på stadsdelsförvaltningen

Aktiviteter**Planerat år för
genomförande**

Uppdatera stadsdelsförvaltningens resepolicy	2022
Kartlägga bilbehovet inom verksamheterna	2022
Utbilda enheter i hur man använder el-cyklar	2022
Lägga upp en plan för hur fordon med förbränningsmotor ska fasas ut och bytas mot elfordon/biogasfordon	2023
Alla som nyttjar bil i tjänst får en introduktion i ecodriving	2022-2023

Analys

Stadsdelsförvaltningen inväntar fortsatt den centrala resepolicyen och kommer i samband med den att ta fram en lokal resepolicy.

Under perioden har en inventering av fordonsflottan genomförts samt en kartläggning av resvanor inom delar av förvaltningens verksamheter. Nämnden kommer att genomföra ytterligare kartläggning som del av den bilpoolsutredning som kommer att pågå under 2024. Arbetet med planen för att fasa ut fordon med förbränningsmotor har påbörjats och kommer även den att integreras i bilpoolsutredningen.

Utbildning av enheter i hur man använder el-cyklar har inte genomförts på grund av omstrukturering av förvaltningens system för el-cyklar. Utbildning i Eco-driving har heller inte genomförts då den inventering av lämplig utbildningsform som gjordes under 2022 visade att de berörda medarbetarna helst ville gå en kortare digital utbildning. För att kunna skapa e-utbildningar på Utbildningsplattformen behöver medarbetare genomgå en kurs, och dessa kurser var tyvärr pausade från staden centralt. Förvaltningen kommer även att integrera dessa aktiviteter i arbetet med bilpoolsutredningen.

1.2 Minskad klimatpåverkan från konsumtion

I dagens globala värld skapas det utsläpp från vår konsumtion i alla världens hörn. Svenskars klimatpåverkan från konsumtion ligger på i snitt 10 ton CO₂e per person och år, 60 % av dessa utsläpp sker i utlandet, enligt SCB och Naturvårdsverket. Offentlig konsumtion och offentliga investeringar står för cirka 40 % av Sveriges utsläpp. Stockholms stad och andra offentliga aktörer har därför stor rådighet över de konsumtionsbaserade utsläppen. Inom stadsdelsnämndens verksamheter är det framförallt inköp av livsmedel som står för den stora klimatpåverkan. 2019 stod förvaltningens livsmedelsinköp för utsläpp av nästan 1500 ton CO₂e, nästan 40 gånger mer än utsläppen från förvaltningens fordon exempelvis.

Förväntat resultat

- Klimatpåverkan från inköpta livsmedel minskar med minst 20 % fram till år 2023
- Inom stadsdelsförvaltningens verksamheter finns inget matsvinn

- Allt organiskt avfall återvinns

Aktiviteter	Planerat år för genomförande
Förskolornas kockar och kokerskor får kompetensutveckling om ekologisk matlagning och kopplingen till klimatpåverkan.	2021
regelbunden uppföljning och kunskapsspridning om livsmedelsinköp	2021-2022
Enheter som regelbundet serverar mat ska arbeta aktivt för att minska sitt matsvinn	2021-2023

Analys

I verksamhetsberättelsen för 2023 har förvaltningen rapporterat in 1,33 kg CO₂ per kg livsmedel för indikatorn ”Klimatpåverkan från upphandlade livsmedel och måltider”. Från 2020-2023 har en minskning av klimatpåverkan från livsmedel i relation till KF:s årsmål som 2020 var 1,9 CO₂ per kg livsmedel därmed gjorts med ca 30 %. Ser man istället till den siffra förvaltningen rapporterade in i samband med verksamhetsberättelsen för 2020 vilken var 1,58 CO₂ per kg livsmedel har en minskning gjorts med ca 15 %. Uträkningen baseras på KF:s årsmål för 2020 samt den siffra som rapporterades in i verksamhetsberättelsen samma år i och med den sammanslagningen som genomfördes 2019 av tidigare Älvsjö SDF och Hägersten-Liljeholmen SDF

Under perioden har stadsdelsförvaltningen genomfört flertalet utbildningsinsatser för personal som arbetar med mat och måltider. Vidare har ett utvecklingsarbete gjorts gällande uppföljning av statistik och kunskapsspridning om klimatpåverkan från livsmedelsinköp samt hur verksamheter kan arbeta för att öka andelen ekologisk, växtbaserad, lokalproducerad och säsonganpassad mat.

Under 2021 startades bland annat en arbetsgrupp med förskoleverksamhetens kökspersonal där utskick och analys av statistik påbörjades i syfte att minska klimatpåverkan från livsmedel. Under 2022 ansökte stadsdelsförvaltningen om att medverka i Openlabs masterkurs i syfte att ytterligare tillgängliggöra klimatdata då flera av de som medverkar i arbetsgruppen, och jobbar med statistiken i verksamheten, upplevt Excel-filerna som kommer från det upphandlade IT-stödet för livsmedel som svår att tolka. Studenterna tog under kursen fram en prototyp för ett visualiseringsverktyg som skulle kunna kopplas ihop med det upphandlade IT-stödet. Den pilot som var tänkt att ta vid under sommaren har ännu inte påbörjats, på grund av utmaningar med att gå från projekt inom ramen för masterkursen vid Openlab till att testa och implementera prototypen i praktiken. Nämnden arbetar vidare för att hitta lösningar med förhoppning om att påbörja piloten under 2024.

Samtliga verksamheter har under perioden arbetat för att minska matsvinn. Matsvinnsmätningar genomförs i flertalet verksamheter och inom förskolan pågick under 2021 ett pilotprojekt tillsammans med Miljöförvaltningen för att uppmärksamma matsvinnets påverkan på miljö och ekonomi. Arbetet med att minska matsvinn kommer

att intensifieras ytterligare under 2024 då ett förvaltningsövergripande arbetssätt för matsvinnsmätningar kommer att utredas.

2. En fossilfri organisation 2030

Det är framförallt under detta mål som Hägersten-Älvsjös stadsdelsnämnd har ett stort ansvar att bidra till det övergripande miljömålet. Arbetet med att minska utsläppen och gå mot en fossilfri organisation har pågått under flera år men behöver intensifieras för att målet ska kunna nås.

2.1 Minskade växthusgasutsläpp

Stockholms stads organisation ska få ner sina växthusgasutsläpp med 30 % fram till 2023. Förvaltningar och bolag får max släppa ut 105 000 ton CO₂e år 2023. Fossila drivmedel i fordonsflottan ska fasas ut, eldningsolja ska sluta användas, gröna hyresavtal ska testas. Detta ska göras bland annat genom nya upphandlingar, utnyttjande av ny teknik, men också genom kunskapshöjning, klimatuppföljning och nya rutiner bland medarbetare.

Förväntat resultat

- Inga fossila bränslen används av upphandlad parkentreprenör och arbetsmaskiner och fordon är huvudsakligen eldrivna
- Körrundor och arbetsrundor är kortast möjliga

Aktiviteter	Planerat år för genomförande
Vid nästa upphandling av parkentreprenad ställs krav på: redovisning av klimatpåverkan, mer elektriska verktyg/maskiner och fordon, mer miljöbränsle i fordon (HVO, RME, biogas etc.). Rutiner och riktlinjer för rutteffektivisering tas också fram.	2021-2022

Analys

Miljöförvaltningen har tagit fram en kravställning som stadsdelsförvaltningen använt sig av vid upphandling av parkentreprenad där utfasning kommer att ske stegvis med 2030 som målsättning. Beredskapsperspektivet är fortsatt viktigt då det finns målkonflikter mellan fossilfritt och beredskap. Stadsdelsförvaltningen arbetar löpande med frågan där flertalet funktioner inom organisationen medverkar.

2.2 Effektiv energianvändning

En minskad energianvändning är en självklar del av det hållbara arbetet. Det finns ett ökat elbehov i Sverige och Stockholm som pressar stadens elnät till max och som vissa perioder per år snuddar vid kapacitetsbrist – att elen nästan inte räcker till. Att få ner elanvändningen är därför av stor vikt. Fram till 2023 ska stadens förvaltningar få ner sin elförbrukning med minst 5 % (per m² lokalyta)

Förväntat resultat

- Alla vitvaror i stadsdelsförvaltningens lokaler är moderna och energieffektiva
- All belysning i stadsdelsförvaltningens lokaler och parker är LED eller motsvarande.
- All belysning i stadsdelsförvaltningens lokaler är automatisk
- Elektronik i stadsdelsförvaltningens lokaler är avstängd när den inte används

Aktiviteter	Planerat år för genomförande
Rutiner tas fram för att minska stand-by-förbrukningen från elektronik	2021
En inventering görs för att undersöka vilka enheter som ännu inte har fått LED-belysning och nya vitvaror	2021
Klimatinvesteringar söks för att byta ut armaturer och vitvaror enligt inventeringens resultat	2021-2022
Utreda om utfallet av solcellsdriven utebelysning på förskolor har varit lyckat och därefter eventuellt sprida vidare	2022
Var en aktiv hyresgäst hos SISAB och Micasa och föreslå energibesparingsåtgärder	2021-2023

Analys

En inventering av enheter som är i behov av LED-belysning samt utbyte av vitvaror har gjorts och löpande bytts under perioden. Stadsdelsförvaltningen har ansökt om klimatinvesteringsmedel för att genomföra de sista åtgärderna under 2024.

Arbetat med beteendeförändringar för att minska elförbrukning har gjorts löpande under perioden. Exempelvis genom rutiner för standby-by-förbrukning och utbildningar inom Energieffektiva storkök.

Vidare gjordes under 2022-2023, i samband med handlingsplanen för elbesparingsåtgärder, en genomgripande inventering av onödig elförbrukning för samtliga enheter, följt av åtgärder som inte påverkade verksamheterna negativt. Ett särskilt fokus låg på att minska elförbrukningen under höglasttimmarna - och några exempel på besparingar är minskad säsongsbelysning i parkmiljöer och minskad användning av el-element.

Utredningen om solcellsdriven utebelysning på förskolor har genomförts och stadsdelsförvaltningen bedömer att den satsning som gjordes på förskolan Paletten med tre stycken solcellsdrivna armaturer/stolpar på förskolegården varit lyckat. Förvaltningen har undersökt behovet på andra förskolor men upplever att det inte finns i dagsläget men kommer däremot att testa solcellsdriven utebelysning i parkmiljö framgent.

Stadsdelsförvaltningen är en aktiv hyresgäst hos både SISAB och Micasa och föreslår löpande energibesparingsåtgärder, exempelvis har samarbete kring byte till LED-belysning pågått under perioden.

3. Ett klimatanpassat Stockholm

Klimatförändringar är inte en hård gräns som vi en dag kommer att passera. Klimatförändringarna är en process som redan har satt igång. Det är framförallt värmeböljor och stora skyfall som riskerar att drabba vår stad. Alla minns vi värmebøljan 2018, en sommar som innebar att 700 personer dog i värmeslag i Sverige. Köpenhamn är en stad som har fått se konsekvenserna av gigantiska skyfall när staden år 2011 fick ta emot motsvarande tre sommarmånaders regn (150 mm) på 2 timmar – med 7 miljarder kr i skador som följd. Detta är anledningen till att Stockholm och övriga världen inte bara kan försöka dämpa klimatförändringarna – vi måste också redan nu bygga ett Stockholm som kan hantera ett förändrat klimat.

3.1 Stärkt förmåga att hantera effekter av skyfall

Stockholms dagvattensystem är i dagsläget inte dimensionerat för att hantera de värsta skyfallen, likt det som Köpenhamn upplevde 2011. Det krävs därför förstärkningsåtgärder i park- och gatumiljö för att minska risken för skada på människa och egendom vid skyfall.

Förväntat resultat

- Stadsdelsområdets parkmark hjälper till att hantera dagvatten och skyfall på ett effektivt sätt.

Aktiviteter	Planerat år för genomförande
Se varje år över potentiella dagvattenprojekt att genomföra	2021-2023
Vid nyetablering av större ombyggnationer av parker tas dagvattenhanteringen med som en självklar funktion	2021-2023

Analys

Förvaltningen har under perioden genomfört två större pilotprojekt för dagvattenhantering, Bergkärrstorpet och Långsjöbadet, vilka både avslutades under 2020.

Bergtorpskärret hade tidigare stora problem med stående vatten på grund av leriga markförhållanden med upp till 8 m djup och därav stående vatten i parken under stora delar av året. För att komma till rätta med problematiken anlades en damm där dagvattnet/regnvattnet leds genom underjordiska slitsar/kanaler försedda med dräneringsrännor i marken. För att öka på infiltreringen av vattnet ner i marken försågs marken med en kolflisblandning som har hög genomsläpplighet. Kolflismakdammet

renar även vattnet innan de kommer till dammen. Från dammen kan vattnet sedan åter dunsta upp i atmosfären. För de fall att Bergtorpskärrret utsätts för extremväder med så kallade 100-årsregn är dammens kopplad till stadens dagvattensystem i gatorna dit vattnet förs om parkområdet översvämmas. Idag är Bergtorpskärrret fri från stående vatten. Dammen bidrar vidare till ökat biologiskt mångfald och redan första våren var det grodor i dammen.

Långsjöbadet hade liknande problematik som Bergtorpskärrret. Badplatsen försågs därmed med samma slits/kanalsystem men vattnet leds istället till en reningskasset innan det släpps ut i Långsjön. Detta för att kunna försäkra sig om att vattnet är så rent som möjligt innan det leds ut i sjön. På så sätt bidrar åtgärden även till bättre vattenkvalité i Långsjön vilket gynnar den biologiska mångfalden i och kring sjön. Detta innebär vidare att vi inte belastar gatans dagvattensystem som på grund av ökad exploatering redan lider av hård belastning vid stora skyfall. Åtgärden har även gjort att badplatsen, som tidigare hade leriga markförhållanden, har avvattnats.

Förvaltningen har även arbetat med klimatanpassningsåtgärder för bättre hantering av dagvatten och skyfall genom trädplanteringar på lekplatser och i parkmiljö.

När det gäller nyetableringar eller större ombyggnationer av parker tas dagvattenhantering med som en självklar funktion men det huvudsakliga ansvaret ligger hos Trafikkontoret och Exploateringskontoret.

3.2 Stärkt förmåga att hantera effekter av värmebölja

Värmeböljor kommer bli allt vanligare med det varmare klimatet. Förvaltningens verksamheter innefattar en del känsliga grupper som barn och äldre. Vid riktigt hårda och ihållande värmeböljor kan förvaltningen behöva sätta in förstärkningsåtgärder för att mildra effekten.

Förväntat resultat

- Stadsdelsförvaltningens verksamheter ska ha beredskap för att hantera framtida värmeböljor.

Aktiviteter	Planerat år för genomförande
Fortsätt utreda platser för frikyla i verksamhetslokaler	2022-2023
Stadsdelsförvaltningen bevakar löpande att nybyggda lokaler är anpassade för att kunna hantera ett förändrat klimat	2021-2023

Analys

Platser för frikyla i verksamhetslokaler görs vid alla nybyggnationer, senast på förskolorna Hasselbacken, Fiberpennan och Flyttfågeln samt Kobran som kommer att stå klar under 2025. Förvaltningen bevakar löpande frågan i syfte att verksamhetslokaler ska vara anpassade för ett förändrat klimat. I befintliga lokaler är

det dock fortsatt en budgetfråga då verksamheterna själva får stå för kostnaden vid en ombyggnation.

Förvaltningen har även arbetat med ytterligare klimatanpassningsåtgärder för att hantera effekter av värmeböljor genom att installera dricksvattenposter i parklekar samt plantera träd i parker och på lekplatser för att motverka värmeöar.

4. Ett resurssmart Stockholm

Ett smart samhälle är ett samhälle som nyttjar resurser till max, undviker svinn samt har robusta system för återvinning och återanvändning. Stockholm ska använda sig av EU:s avfallshierarki i sitt resursarbete och siktar på att bli en cirkulär ekonomi. Stockholm och övriga världens resursanvändning leder till negativ klimatpåverkan samt sätter hårt tryck på jordens ekosystem. En cirkulär ekonomi behåller värdet på produkter, material och resurser så länge som möjligt, samtidigt som avfallsgenereringen minimeras. Genom hållbar konsumtion och produktion och åtgärder för avfallsförebyggande och mer cirkulära flöden kan både resursförbrukningen och klimatpåverkande utsläpp minska.

4.1 Minskad resursanvändning och klokare konsumtion

Återbruk är ett viktigt begrepp i frågan om cirkulär ekonomi. Resurser och varor kan ofta återanvändas för att undvika att köpa nytt. Förvaltningarnas återbruk ska öka mångdubbelt enligt stadens miljöprogram. Stadens egna återbrukssystem Stocket ska vara det självklara alternativet när möbler ska införskaffas.

Förväntat resultat

- Varor innehållande oönskade- eller miljöskadliga ämnen väljs bort.

Aktiviteter	Planerat år för genomförande
Inköp av möbler görs i första hand via Stocket	2021-2023
Verksamheterna ska minska användningen av plast	2021-2023
Nya upphandlingar ställer tydliga krav på diverse hållbarhetsindikatorer	2021-2023

Analys

Stadsdelsförvaltningen har arbetat utifrån från avfallshierarkin samt för att främja ett mer cirkulärt förhållningssätt inom organisationen. Kommunikationsinsatser för Stocket har genomförts löpande och förvaltningen arbetar aktivt för att det ska vara ett prioriterat alternativ i samband med inköp av möbler och inventarier inom organisationen. Arbetet med att minska användningen av plast har även det skett löpande under perioden. Pandemin har dock försvårat arbetet speciellt inom äldreomsorgens verksamheter. Under 2023 påbörjade förvaltningen projektet hållbara vård- och omsorgsboenden där arbete med att minska

engångsartiklar, däribland plast, utgör en betydande del. Vidare arbetar förvaltningen löpande med kemikaliesmart förskola där en minskad och hållbar plastanvändning utgör en del av materialet.

Vid upphandlingar tar stadsdelsnämnden stöd av Serviceförvaltningen. I deras mallar finns redan ställda krav för hållbarhetsindikatorer som exempelvis inom äldreomsorgens avtal för måltider. Stadsdelsnämnden arbetar med uppföljning av avtal för att säkerställa att kraven efterlevs.

4.2 Ökad recirkulation av

materiella resurser

Stadsdelsförvaltningens verksamheter ska ha enkla och effektiva återvinningsmöjligheter inom samtliga verksamheter där det är praktiskt genomförbart. Plastreduceringsåtgärder ska genomföras ihop med ökad återvinning för att minska behovet av ny plast och för att undvika att fossil plast bränns i fjärrvärmeverken.

Förväntat resultat

- Allt material som kan återvinnas, återvinns
- Alla förvaltningens verksamhetslokaler har möjlighet att källsortera

Aktiviteter	Planerat år för genomförande
Inventering görs för att säkerställa att samtliga lokaler har källsortering	2021
Källsortering ordnas där det är möjligt enligt inventeringens resultat	2022-2023
Inventering görs för att säkerställa att samtliga lokaler har matåtervinning	2021
Matåtervinning ordnas där det är möjligt enligt inventeringens resultat	2022-2023

Analys

En omfattande inventering av samtliga verksamheters avfallshantering har genomförts under perioden. Resultatet har utgjort grunden för arbetet med att säkerställa att alla verksamheter har möjlighet till ändamålsenlig källsortering med matavfallsinsamling.

4.3 En ökad resurseffektivitet i samband med byggprocessen

Stadsdelsnämnden bygger inga egna lokaler men har ofta rollen som beställare eller åtminstone ett aktivt deltagande i byggprocessen. En effektiv lokalförsörjning, där befintliga lokaler nyttjas till max, är en stor miljövinst. Vid nybyggnation kan klimatpåverkan vara uppemot 0,5 ton CO₂e per m² som byggs. Klimatpåverkan ska vägas in i förvaltningens långsiktiga lokalplanering.

I de fallen där nya lokaler ändå måste tillkomma ska förvaltningen driva på för ett resurseffektivt byggande samt minst en energistandard silver eller motsvarande.

Förväntat resultat

- Stadsdelsförvaltningens har en effektiv lokalförsörjning som är långsiktig.
- Förvaltningen utnyttjar existerande lokaler till fullo

Aktiviteter	Planerat år för genomförande
Nya lokaler byggs i enlighet med branschstandard för miljöcertifiering (2020 gäller standard miljöbyggnad silver eller motsvarande)	2021-2023

Analys

De förskolor förvaltningen har byggt under perioden (Zachrisberg, Flyttfågeln och Snabelskon) samt Kobran som förväntas bli klar 2025, har gjorts i enlighet med branschstandarderna för miljöcertifiering (standard miljöbyggnad silver).

5. Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem

Den biologiska mångfalden är en grundbult för mänsklighetens överlevnad på jorden. Dess funktioner kan vara komplexa och svåra att greppa, men det finns mycket som samhället kan göra för att förstärka den biologiska mångfalden. Stockholm är lokaliserat i en unik skärgårdsmiljö med viktiga biotoper både i vatten, på land och i gränslandet mellan de två. Med rätt förstärkningsåtgärder och möjliggörande för bland annat pollinatörer att överleva kan Stockholm bidra till att bibehålla en biologisk mångfald och därmed hjälpa till att upprätthålla det ekosystem som vi är så beroende av.

5.1 Upprätthållna funktioner och samband för biologisk mångfald i stadens blå och gröna infrastruktur

Blå (vattenområden) och grön (naturområden) infrastruktur finns det gott om i stadsdelsområdet. Stadsdelsförvaltningen ska nyttja sin expertis för att upprätthålla den biologiska mångfalden både i naturreservatet i Älvsjöskogen, men också i resten av stadsdelsområdet. Det kan handla om mindre åtgärder som faunadepåer, eller mer avancerade inslag som att öka spridningssambandet och spridningskorridorerna för hotade arter. Stadsdelsförvaltningen kommer ta stöd i stadens nya handlingsplan för biologisk mångfald i sitt arbete.

Förväntat resultat

- Naturmark och parkmark har en rik biologisk mångfald
- Naturmark och parkmark möjliggör för fungerande ekosystemtjänster
- Naturmark och parkmark är fri från skräp och oönskade kemikalier
- Parkmarken kombinerar rekreation med fungerande ekosystemtjänster

- Parkmarken fungerar som motkraft mot värmeböljor och skyfall

Aktiviteter	Planerat år för genomförande
Planera varje år för riktade insatser som gynnar biologisk mångfald	2021-2023
Förvaltningen provar att omvandla utvalda bruksgräsytor till ängsmark	2021-2023
Friställa ekar och andra värdefulla träd	2021-2023
Placera ut faunadepåer vid avverkning av träd och sly	2021-2023
Utred hur Sjöängen i Örby slott ska få förstärkningsåtgärder för biologisk mångfald	2021-2023
Placera insektshotell på utvalda platser vid behov	2021-2023
Förbered sandytor i sollägen för insekters trivsel	2021-2023

Analys

Stadsdelsförvaltningen arbetar löpande med insatser som gynnar den biologiska mångfalden.

Utredningen av hur Sjöängen i Örby slott ska få förstärkningsåtgärder för biologisk mångfald har avslutats under perioden och för andra sommaren i rad har stadsdelsförvaltningen haft betesdjur på Sjöängen i syfte att främja den biologiska mångfalden. Betesdjuren (kor) gör att sly samt högväxta och konkurrensstarka gräs betas ner så att fler blommande örter kan etableras. Kornas tramp skapar även små jordblottor, vilket gynnar frögroningen. Med tiden skapar alltså kornas bete en mer artrik flora, vilket i sin tur gynnar pollinatörer och andra insekter. Detta främjar även en rikare fågel- och fladdermusfauna.

Efter två somrar med bete har konkurrensstarka gräs nu börjat minska i täthet och höjd, vilket på sikt kan medföra att blommande örter får mer livsutrymme.

Korna på Sjöängen är mycket uppskattade av invånarna, där många uppger att de börjat besöka platsen ofta för att titta på korna. Sjöängsskolan, som ligger i nära anslutning till Sjöängen, använder sig även av korna i sin undervisning, där barnen har lärt sig om biologisk mångfald och fått skriva texter om korna. Platsen upplevs även tryggare när många besökare rör sig där. Betesdjuren på Sjöängen har alltså gett fler positiva effekter än biologisk mångfald.

Under 2022 prövade stadsdelsnämnden att inte klippa vissa gräsytor för att undersöka förutsättningarna för att etablera ängar, som är viktiga för den biologiska mångfalden. Dessa ytor slogs i mitten av augusti samma år och stadsdelsnämnden utvärderade sedan platserna. Steg 2 i arbetet var att göra en inventering av alla lämpliga ytor att omföra från gräsmatta till äng eller högräs i hela stadsdelsområdet. Inventeringen har legat till grund för det skötselarbetet som genomförts under 2023.

Ek och tall är långlivade trädslag som har många andra arter knutna till sig. Många av dessa arter är idag rödlistade. I Hägersten-Älvsjö finns många områden med gamla grova ekar och

tallar som skapar sammanhängande spridningssamband. Dessvärre är flertalet ek- och tallområden stadda i olika grad av igenväxning. Genom att gallra och ta bort sly och konkurrerande vegetation kring ekar och tallar förlängs trädens livslängd, och förutsättningarna för arter som är beroende av dessa trädslag förbättras. Under perioden har friställningar utförts i flertalet av stadsdelsområdets alla ek- och tallområden. Åtgärderna har anpassats till förutsättningarna på respektive plats, men syftet har genomgående varit att skapa mer ljusöppna och artrika miljöer, som även är trivsamma för invånarna att vistas i.

Stadsdelsförvaltningen har löpande arbetat för att skapa förutsättningar för en rik fauna genom att anlägga olika typer av artificiella bon, som exempelvis insektshotell, sandblottor, fågel- och fladdermusholkar, mulmholkar, faunadepåer och sandblottor. Olika typer av bon gynnar olika artgrupper, och kan fungera som komplement till naturliga livsmiljöer i områden som har brist på olika strukturer, så som åldrade träd eller död ved.

Träd som fallit till följd av väderlek och blixtnedslag, samt ved som uppstår vid beskärningar, har i många fall fått ligga kvar i naturmark faunadepåer eller högstubbar, vilka stärker den biologiska mångfalden. Vidare låter stadsdelsnämnden träd som faller vid strandkanten att i största möjliga mån ligga kvar i vattnet. Detta för att det gynnar fiskebeståndet på platsen.

5.2 Ökat genomförande av förstärkningsåtgärder, ekologisk kompensation och naturvårdsskötsel

Eftersom förvaltningen har en upphandlad parkentreprenör så finns det stor möjlighet att arbeta med väl genomtänkta skötselprogram för stadsdelsområdets naturområden. Stadsdelsförvaltningen deltar också aktivt i stadens planprocesser för att påverka hur grönkompensation sker. Detta ska ske när delar av förvaltningens parkmark tas i anspråk eller på annat sätt skadas.

Förväntat resultat

- Parker och naturmark i stadsdelsområdet har genomtänkt skötsel som bidrar till den biologiska mångfalden

Aktiviteter	Planerat år för genomförande
Begär grönkompensationsåtgärder när grönområden tas i anspråk vid exploatering	2021-2023
Se över det dagliga skötselarbetet av park och naturmiljö för att få in perspektivet om biologisk mångfald	2022-2023

Analys

Stadsdelsförvaltningen arbetar löpande med att ta upp frågan med Exlpoteringskontoret i alla aktuella projekt.

5.3 Ökad andel livsmedel och varor i stadens inköp som gynnar biologisk mångfald

En stor del av förvaltningens verksamheter serverar livsmedel mer eller mindre regelbundet. Förvaltningen har därför möjlighet att påverka den biologiska mångfalden positivt genom att köpa in rätt typ av livsmedel. Det handlar främst ekologiska livsmedel, men också att undvika livsmedel från länder som är kända för sviktande hållbarhetstänk i sin livsmedelsproduktion.

Förväntat resultat

- Förvaltningens verksamheter fattar genomtänkta beslut vid inköp för att genom livsmedelsinköp öka den biologiska mångfalden i världen

Aktiviteter	Planerat år för genomförande
Få ner klimatpåverkan och öka den biologiska mångfalden genom regelbunden uppföljning och kunskapsspridning om livsmedelsinköp	2021-2023
Förskolornas kockar och kokerskor får kompetensutveckling inom ekologisk matlagning och kopplingen till klimatpåverkan. ¹	2021

Analys

Andelen inköpta ekologiska måltider och livsmedel har under perioden ökat från 50,8 % 2020 till 60,89 % för 2023 vilket är en ökning med ca 10 %.

Se mål 2.1 för att läsa om hur förvaltningen arbetat med livsmedelsinköp.

5.4 Förbättrad vattenkvalitet i stadens sjöar, vattendrag och kustvatten

Staden ska följa EU:s vattendirektiv och se till att stadens sjöar, vattendrag och kustvatten har god kemisk och ekologisk status de kommande åren. Det är miljöförvaltningen i staden som driver arbetet med att ta fram de lokala åtgärdsprogram (LÅP) som finns för att förbättra vattenstatusen i Stockholm. Stadsdelsförvaltningen deltar i arbetet och åtar sig att genomföra vissa åtgärder som bestäms i LÅP. Under 2021 kommer en LÅP för Långsjön att färdigställas och implementeras.

Förväntat resultat

- Stadsdelsområdets sjöar, vattendrag och kustvatten har god kemisk och ekologisk status.

¹ Dessa två aktiviteter har redan visats en gång tidigare under mål 1.2

Aktiviteter	Planerat åt för genomförande
Genomföra de åtaganden som beskrivs i stadsdelsområdets LÅP	2021-2023

Analys

Stadsdelsförvaltningen har gett synpunkter i samband med framtagande av det Lokala åtgärdsprogrammen för Långsjön och Riddarfjärden. Arbetet med åtgärder leds av Stockholm vatten och avfall och förvaltningen är involverad i processen för att anlägga en dagvattendamm utifrån LÅP:en för Långsjön. Den plats som ursprungligen varit utpekad i programmet är dock inte längre aktuell men det finns ett nytt förslag för en plats att omhänderta och sedimentera vägdagvatten på vilket är ett närliggande grodkärr. Grodkärret ligger inom Älvsjöskogens naturreservat och behöver därmed utredas vidare för att se vilka eventuella konsekvenser placeringen kan få. I arbetet deltar även Miljöförvaltningen.

Se även mål 3.1 för att läsa mer om hur förvaltningen arbetat med förbättrad vattenkvalitet vid Långsjön.

6. Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö

Bilar med förbränningsmotorer bidrar både till dålig luft och ökat buller. Stadsdelsförvaltningen har därför möjlighet att genom en modernisering av sin fordonsflotta bidra till mindre buller och bättre luft. Vidare ska förvaltningen arbeta för att medarbetare inte ska flyga i tjänst. Genom mer stadsgrönka kan förvaltningen också bidra till att dämpa bullret i staden.

6.1 Minskad exponering av kvävedioxid och partiklar för stadens medborgare

Genom att omvandla fordonsflottan till el- eller biogasbilar kommer förvaltningen att bidra till en förbättrad luftkvalitet.

Även arbetsmaskiner inom parkentreprenaden ska elektrifieras. Det finns alltså en dubbel vinst i att byta från förbränningsmotorer i fordon och arbetsmaskiner – klimatvinsten samt luftkvalitetsvinsten.

Förväntat resultat

- Förvaltningens och upphandlade entreprenörers fordon och arbetsmaskiner är utsläppsfria

Aktiviteter	Planerat år för genomförande
-------------	------------------------------

Lägga upp en plan för hur fordon med förbränningsmotor ska fhasas ut och bytas mot elfordon/biogasfordon ²	2023
Vid nästa upphandling av parkentreprenad ställs krav på: redovisning av klimatpåverkan, mer elektriska verktyg/maskiner och fordon, mer miljöbränsle i fordon (HVO, RME, biogas etc.) ³	2021-2022

Analys

Se mål 1.1 samt 2.1 för att läsa om hur stadsdelsförvaltningen har arbetat med målet och ovanstående aktiviteter.

6.2 Minskat omgivningsbuller

Eldrivna fordon kommer inte bara att vara norm vad gäller förvaltningens egna fordon. I nästa upphandling för parkentreprenad kommer eldrivna fordon och maskiner att efterfrågas. Även detta kommer att bidra till mindre buller. Även vid byte till biogasfordon så minskar bullernivåerna ordentligt från bilen. Förvaltningens medarbetare ska i största möjliga mån inte flyga i tjänst och därmed inte bidra till höga bullernivåer från flyg.

Förväntat resultat

- Förvaltningens och upphandlade entreprenörers fordon och arbetsmaskiner bidrar inte med skadligt buller

Aktiviteter	Planerat år för genomförande
Lägg upp en plan för hur fordon med förbränningsmotor ska fhasas ut och bytas mot elfordon/biogasfordon ⁴	2023
Vid nästa upphandling av parkentreprenad ska krav ställas på: redovisning av klimatpåverkan, mer elektriska verktyg/maskiner och fordon, mer miljöbränsle i fordon (HVO, RME, biogas etc.). Rutiner och riktlinjer för rutteffektivisering tas också fram. ⁵	2021-2022

Analys

Se mål 1.1 samt 2.2 för att läsa om hur stadsdelsförvaltningen har arbetat med målet och ovanstående aktiviteter.

7. Ett giftfritt Stockholm

² Aktiviteten har redan visats en gång tidigare under mål 1.1

³ Aktiviteten har redan visats en gång tidigare under mål 2.1

⁴ Aktiviteten har redan visats en gång tidigare under mål 1.1

⁵ Aktiviteten har redan visats en gång tidigare under mål 2.1

Verksamheterna inom Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltning ska vara fria från farliga kemikalier. Genom arbetet med Chemsoft arbetar verksamheterna kontinuerligt med att fasa ut produkter med skadliga ämnen. Detta gäller både farliga kemikalier i inomhus- och utomhusmiljö.

7.1 Minskade nivåer av skadliga ämnen i varor och kemiska produkter

Stadsdelsförvaltningen ska arbeta för att fasa ut oönskade kemikalier från förvaltningens verksamheter och även hindra dem från att spridas i natur- och vattenområden. Detta gäller även mikroplaster som i sig inte är en specifik kemisk produkt utan är mycket små fragment av olika plastsorter.

Förväntat resultat

- Förvaltningens verksamheter har fasat ut oönskade kemiska produkter med skadliga ämnen.
- Förvaltningens använder inte produkter och material som släpper mikroplaster.

Aktiviteter	Planerat år för genomförande
Stadsdelsförvaltningens förskoleenheter ska genomföra åtgärder för att bibehålla nivå 2 samt tillsammans med förskoleavdelningen arbeta för att uppfylla kraven i nivå 3 enligt kemikaliecentrums vägledning för kemikaliesmart förskola.	2021
Stadsdelsförvaltningen ska implementera stadens handlingsplan för minskad spridning av mikroplast.	2021-2023

Analys

Stadsdelsförvaltningen arbetar löpande med att fasa ut skadliga ämnen genom att bland annat arbeta med vägledningen kemikaliesmartförskola samt verktygen byggvarubedömningen och Chemsoft. Stadsdelsförvaltningen har även under hösten 2023 påbörjat arbetet med vägledningen hållbara vård- och omsorgsboenden i syfte att intensifiera och utveckla sitt arbete med att minska och förbättra användningen av förbrukningsartiklar i plast samt användningen av hälso- och miljöskadliga kemikalier i äldreomsorgens verksamheter.

Arbetet med Handlingsplan för minskad spridning av mikroplast har pågått mellan 2021 och 2023 och stadsdelsförvaltningen har genomfört merparten av de åtgärder där förvaltningen har utpekats som ansvariga. Handlingsplanen är indelad i 13 kapitel. Nedan presenteras en uppföljning av arbetet med att minska mikroplast utifrån kapitel.

Kapitel 2. Nedskräpning:

- Stadsdelsförvaltningen har löpande sett över att det finns en god tillgång till välfungerande och praktiska papperskorgar. Under perioden har även komprimerade papperskorgar installerats på flertalet platser i stadsdelsområdet. Källsortering på allmän plats har även införts. Vidare har det under perioden tillkommit en ny funktion på Trafikkontoret som stadsdelssamordnare vilket har hjälpt till att utveckla och förbättra samverkan kring nedskräpning i stadsdelsområdet.
- Informationsinsatser i förskolor om nedskräpning har genomförts. Flertalet förskolor har även genomfört skräpplockningsaktiviteter tillsammans med Håll Sverige rent.
- Områdesstädning för sommarjobbade ungdomar har genomförts årligen i Älvsjö samt även i övriga delar i stadsdelsområdet under pandemin.
- Stadsdelsförvaltningen har haft samverkan med Liljeholmens gymnasieskolor och polisen i syfte att minska nedskräpning i samband med utspring under studentfirandet.
- Stadsdelsförvaltningen följer löpande upp skräpplockning före gräsklippning.

Kapitel 4. Konstgräsplaner, fallskyddsytor samt övriga sport- och lektytor

- Stadsdelsförvaltningen tillämpar Rekommendationen för konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi.

Handlingsplanen för minskad spridning av mikroplast gäller fortsatt till 2024 och stadsdelsförvaltningen arbetar vidare med de åtgärder som ännu inte genomförts.